

Розділ 2

ТЕАТРАЛЬНЕ, КІНО-, ТЕЛЕМИСТЕЦТВО, ХОРЕОГРАФІЯ

Part 2

THEATRE CINEMA, TV-ART, CHOREOGRAPHY

■ УДК 793.3.036.072.2(477)

Т. Л. Драч, хореограф, ДНЗ № 131, аспірант, Національна академія керівних кадрів культури та мистецтв, м. Львів

drach.tamara@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-7657-7004>

ТАНЕЦЬ-МОДЕРН У КОНТЕКСТІ МИСТЕЦТВОЗНАВЧОГО АНАЛІЗУ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

У процесі еволюції культурно-історичної свідомості змінювалися й стилі хореографії. Танець відображав не тільки емоційний та творчий стан особистості. Під час культурного становлення танець набув своєї академічної форми в період романтизму, коли класична основа стала базою для створення візуально-естетичного дійства, яке приваблювало публіку та людей з творчим смаком. Однак цей період завершився, і сценічна аристократія відійшла в минуле, актуальності набула творчість модерністів, котрі демонстрували не тільки фантастичний світ з досконалими формами, вони прагнули відтворити побут, соціальні негаразди та проблеми, які цікавили культурно-освіченого глядача. Модерн став засобом самовираження сучасної молоді, котрій знайомі щоденні переживання та турботи, а також повсякденні потреби й можливості їх вирішення. Цей напрям став зрозумілим та потрібним радянському глядачеві, котрий утомився від нав'язаних культурних стереотипів, прагнув показати власний світ думок через танець.

Ключові слова: модернізм, модерн, українська культура, мистецтво танцю, танець-модерн, джаз-модерн танець, фольк-модерн.

Т. Л. Драч, хореограф, детский сад № 131, аспирант, Национальная академия руководящих кадров культуры и искусств, г. Львов

ТАНЕЦЬ-МОДЕРН В КОНТЕКСТЕ ИСКУССТВОВЕДЧЕСКОГО АНАЛИЗА ХОРЕОГРАФИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ УКРАИНЫ

В процессе эволюции культурно-исторического сознания изменялись и стили хореографии. Танец отображал не только эмоциональное состояние личности, но и современные тенденции в философских и творческих вкусах публики. В процессе культурного становления танец приобрёл совершенную форму в период романтизма, когда классическая основа стала

базой для создания визуально-эстетического действия, которое привлекало публику и просто творческих людей. Однако этот период завершился, и сценическая аристократия отошла в историю, актуализировалось творчество модернистов, которые показывали не только фантастический мир с совершенными формами, но и быт, социальные проблемы, которые бы интересовали культурно-образованную аудиторию. Модерн стал способом самовыражения молодых людей, которым известны каждодневные тревоги и нужды, возможности их решения. Этот стиль стал понятным и необходимым советскому зрителю, который устал от навязанных культурных стереотипов.

Ключевые слова: *модернизм, модерн, современный танец, танец-модерн, модерн-джаз танец, фольк-модерн.*

T. L. Drach, choreographer, kindergarten №131, National Academy of Government Managerial Staff of Culture and Arts, Lviv

MODERN DANCE IN THE CONTEXT OF ART REVIEW OF THE CHOREOGRAPHY OF UKRAINE

The aim of this paper is to analyze the latest publications, scientific research papers, which consider the issue of contemporary modern dance in Ukraine and to determine the main milestones of the modern dance of the late 20th century — the first decade of the 21st century.

Research methodology. The dance is analyzed by the author's art review in the works of Ukrainian literature into the contemporary choreography. The author considers six major Ukrainian research papers on modern dance.

Results. The paper studies the choreographer's style in the methodology of modern dance and the methods of performance. The author determines the style of modern dance in Ukraine as the special branch of the choreography, which was formed in the late 20th century, due to the methodology and theoretical basis. The author claims that modern dance in Ukraine has not finished its methodological formation, as it is a prolonging evolutionary process, due to the work of the main modern choreographers.

Novelty. The author has made an attempt to find common features in the definitions of Ukrainian authors, both the modern style itself and the modern style in the choreography of Ukraine. In the process of art review of Ukrainian dance culture, the author defines the latest variants in the definition of the term modern and develops the own interpretation of this term.

The practical significance. The research has important implications for the development of the modern dance methodology and performance in Ukraine. The obtained results make it possible to submit material for further consideration of the evolution of the choreography of Ukraine.

Key words: *modernism, modern, modern dance, Ukrainian culture, art of dance, jazz-modern, folk-modern dance.*

Постановка проблеми. Нині в Україні в стилі модерн працюють відомі виконавці, хореографи, балетмейстери й танцівники. Можна чітко визначити поняття сучасного танцю завдяки праці українського

хореографічного дослідника Д. І. Шарикова «Теорія, історія та практика сучасної хореографії». Науковець уважає, що в ужитку цей термін виник понад сто років тому, замінивши багато «попередників» — це танець босоніжок, вільна хореографія, вільна пластика. Танець-модерн визначено як стиль, однак існує багато ще не вирішених питань, а саме: до якого періоду часу належить танець-модерн, коли відбулося його становлення, кого вважати попередниками, а кого — сучасниками цього стилю? Модерн завершив своє формування, у європейському танцювальному мистецтві існують школи Піни Бауш і Марти Грехем. Тому необхідно дослідити сучасну джерельну базу та проаналізувати точки зору різних авторів щодо визначення танцю-модерн з метою чіткого усвідомлення меж танцювальної культури України та особливостей танцю-модерн в Україні.

Завдання дослідження: проаналізувати літературні джерела, періодичні видання та книги, присвячені мистецтвознавчому аналізу стилю, знайти спільні термінологічні ознаки танцю-модерн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Етимологію терміна модерн досліджували культурознавці України: М. М. Корінний (2000), В. М. Шейко (2012), І. І. Тюрменко (2016), а також українські науковці, котрі побіжно аналізують сучасний танець у своїх працях — В. В. Пастух (1999), О. І. Чепалов (2007), М. М. Погребняк (2009), Д. І. Шариков (2010), О. М. Шабаліна (2010), Н. О. Чілікіна (2014), О. А. Плахотнюк (2016). Кожний з них надає своє визначення стилю модерн, однак для всіх дослідників характерне визначення танцю-модерн як сучасної хореографії, що базується на техніках Марти Грехем, Лої Фуллер, Рут Сен-Дені та Теда Шоуна й у процесі технічного вдосконалення набула особливостей регіональних академічних шкіл.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стиль модерн виник наприкінці XIX ст. У пострадянських країнах він використовувався напередодні так званої жовтневої революції, коли погляди людей почали суттєво різнитися від класичних (Грабович, 1997, с. 286). Головною складовою танцю-модерн стали його унікальна лексична база та виконавські принципи, які допомогли створити професійну танцювальну школу та відокремити професійне мистецтво танцю від аматорського.

Нині сучасна хореографія набуває нових танцювальних форм: *pall-dance*, *body-ballet*, *twerk* тощо. Тому актуально визначати стиль як складову певної історичної епохи (Грабович, 1997, с. 250).

Слово «модерн» перекладається як «сучасний, прогресивний, модний». У культурологічному словникові «стиль модерн» визначається як стильовий напрям у європейському та американському мистецтві (переважно в архітектурі, образотворчій, декоративно-ужитковій галузях)

(Корінний та ін., 2003, с. 155). Існує інтерпретація модерну як нового мистецтва (Art Noveau), Югендстилю (Jugendstil), стилю Сецесіон (Sezessionstil). Прагнучи створити новий стиль, представники модерну відмовилися від історично сформованих принципів та запозичень у мистецтві, використовували умисно мінливі форми, вигадливі лінії, принципи асиметрії та вільного планування, нові технічні й конструктивні засоби для створення незвичайних, підкреслено індивідуалізованих структур, де всі рішення підпорядковані єдиному образно-символічному задумові й орнаментальному ритмові. Яскравий приклад — Будинок із химерами в Києві (архітектор — В. Городецький) (Грабович, 1997, с. 250).

Ще одним спорідненим терміном є «модернізм». Згідно з культурологічним словником, модернізм (франц. «modernism», від «moderne» — новітній, сучасний) — загальна назва течій у мистецтві й літературі ХХ ст., яким властиві заперечення реалізму, суб'єктивізм у художній творчості, пошуки нових мистецьких форм.

Стиль модерн визначається як один з напрямів хореографії, що виник у Німеччині. Термін «танець-модерн» використовувався для позначення сценічної хореографії, у котрій танцівники відмовилися від традиційних балетних форм. Це поняття замінило собою терміни «вільний танець», «дунканізм», «танець босоніжок», «ритмопластичний танець», «виразний», «експресіоністський», «новий художній» (Никитин, 1999, с. 3).

Загальними для обох визначень є часовий проміжок та переклад самого терміна як «сучасний». Однак сам стиль під час еволюції та розвитку набув нових форм, елементів і визначень, змінився. Представники танцю модерн у різних країнах по-своєму інтерпретували цей напрям та створювали власні вистави й номери, базуючись на новій хореографічній лексиці. Наразі означений стиль модерн існує в нових зображально-виражальних формах, є новим культурним явищем у мистецтві хореографії та розвивається в інших стилях. Назвати його класичним, на нашу думку, недоцільно, адже саме цей стиль кардинально відрізняється від класичного балету, з його продуманими рухами, підсистемою підготовки та постановками. Нині представники стилю модерн створили власні авторські школи, наприклад, Марта Грехем, котрій притаманні принципи — contraction та release, пошуки сценічного вираження за допомогою світла й підручних засобів, Лої Фуллер, а також зовсім своєрідний та неповторний стиль модерну Дені-Шоун. Сучасні представники танцю-модерн створили власні лексику, методику виконання та систему підготовки. Айседора Дункан створила вільний танець, а її учні та послідовники, серед котрих є й вищезазначені особистості, заснували

школу танцю модерн, методику виконання вправ, додали логічності драматургічного змісту балетам і хореографічним композиціям — утворили своєрідний «театр танцю» (Плахотнюк, 2016, с. 25).

У результаті еволюції танцю-модерн сформовано стиль, який зберіг елементи шкіл піонерів модерну та здобутки молодих хореографів і виконавців. Філософські погляди модерністів вплинули й на розвиток джаз-танцю, завдяки чому виник новий напрям джаз-модерн танець, який поєднав елементи африканського джазу та танцю модерн (Никитин, 1999, с. 5) і народну хореографію, що сприяло виникненню фольк-модерну.

Модерн набуває нових форм, стає виразним засобом для окремих вистав. Такий мистецький твір акцентує на довершеності форми та досконалості. Для стилю модерн, особливо раннього періоду розвитку в Україні, характерні песимістичні ноти та перенасиченість хореографічною лексикою. Танець-модерн в Україні розвивають провідні хореографи — Алла Рубіна, Аніко Рехвіашвілі, Радю Поклітару, випускники Української академії балету — Тетяна Островерх, Христина Шишкарьова, а також Тетяна Винокурова. Вони створили власні студії, які діють у Києві й відіграють важливу роль у вихованні сучасної молоді.

В Україні є хореографи, котрі змінюють мистецькі стереотипи, серед них Алла Рубіна, досвідчений український хореограф у стилі модерн, створила композицію «Сиртакі» з провідними артистами Київського театру опери та балету імені Т. Г. Шевченка Володимиром Чуприною та Ксенією Іваненко (Чепалов, 2007). Постановка витримана в комедійному стилі, виявилася успішною для хореографа та цікавою в аспекті драматургійної побудови. Алла Рубіна посіла перше місце в міжнародному конкурсі.

Висновки. Елементи модерну наявні в архітектурі й живописі, монументальному мистецтві, книжковій графіці, плакатах, рекламі, дизайні одягу, хореографії та літературі. Створення стилю модерн передувало складному суспільному процесу, який змінив не тільки мистецтво, але й світогляд багатьох поколінь людей. Модерн — це мистецтво змінених смаків, філософського мислення вільної та прогресивної людини в державі, у якій митці висловлюються відверто й соціально логічно. Стиль модерн за нетривалий термін набув поширення в усіх цивілізованих країнах і залишив помітний слід у кожній національній культурі.

На основі терміна «танець-модерн» у мистецтвознавчому аналізі ми дійшли висновку: у всіх вищенаведених літературних джерелах зазначено, що це сучасний танець, який запозичив принципи різних європейських та американських шкіл сучасного танцю, що поступово

поширилися й на Україну, у процесі розвитку став системою для підготовки артистів балету, котрі володіють як класичною, так і сучасною техніками танцю.

Українські хореографи вивчають сучасну хореографічну лексику модерн-танцю та реагують на прогресивні зміни, що відбуваються у світовому мистецькому житті. Таким чином, хореографія стає засобом діалогу між світовим і українським мистецтвом, відображає нові тенденції в моді, поглядах суспільства та творчої спільноти. Сучасний рух визначає нові емоції й події, а головне, на нашу думку, формує нового глядача, котрий розумітиме сучасні тенденції розвитку в мистецтві та хореографії зокрема.

Список посилань

- Грабович, Г. В. (1997). *До історії української літератури: Дослідження, есе, полеміка* (с. 432–500). Київ: Просвіта.
- Корінний, М. М. та ін. (2003). *Короткий енциклопедичний словник з культури*. Київ: Просвіта.
- Корінний, М. М. та ін. (2000). *Короткий термінологічний словник з української та зарубіжної культури*. Київ: Просвіта.
- Тюрменко, І. І. (2016). *Культурологія: теорія та історія культури: навчальний посібник* (3 вид.). Київ: Центр учбової літератури.
- Шейко, В. М. (2012). *Культурологія: навчальний посібник*. Київ: Центр учбової літератури.
- Никитин, В. Ю. (1999). *Модерн-джаз танець: історія, методика, практика*. Ленинград: «ГИТИС».
- Плахотнюк, О. А. (2016). *Сучасний джаз-танець як феномен художньої культури (Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 — теорія та історія культури)*. Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».
- Погребняк, М. М. (2009). *Танець «модерн» у художній культурі ХХ ст. (Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 — теорія та історія культури, мистецтвознавство)*. Київ: Київський Національний університет культури і мистецтв.
- Чепалов, О. І. (2007). *Хореографічний театр Західної Європи ХХ ст.: монографія*. Харків: ХДАК.
- Шариков, Д. І. (2010). *Теорія, історія та практика сучасної хореографії: Генезис і класифікація сучасної хореографії — напрями, стилі, види: монографія*. Київ. Міжнародний університет, Інститут телебачення, кіно і театру, кафедра театрального мистецтва. Київ: КиМУ.
- Афіша театру. Національна опера України*. Взято з <https://www.opera.com.ua/afisha>

References

- Grabovich, G. V. (1997). *To the history of Ukrainian literature: Research, essay, polemics (pp. 432–500)*. Kyiv: Prosvita. [In Ukrainian].
- Korinnyi, M. M. et al. (2003). *Brief encyclopedia of culture*. Kyiv: Prosvita. [In Ukrainian].
- Korinnyi, M. M. et al. (2000). *A short terminology dictionary from Ukrainian and foreign culture*. Kyiv: Prosvita. [In Ukrainian].
- Tyurmenko, I. I. (2016). *Culturology: Theory and History of Culture: A Manual (Form 3)*. Kyiv: Center for Educational Literature. [In Ukrainian].
- Sheyko, V. M. (2012). *Cultural Studies: Textbook*. Kyiv: Center for Educational Literature. [In Ukrainian].
- Nikitin, V. Yu. (1999). *Modern jazz dance: history, technique, practice*. Leningrad: «GITIS». [In Russian].
- Plakhotnyuk, O. A. (2016). *Contemporary jazz dance as a phenomenon of artistic culture (Thesis for obtaining the degree of the candidate of art studies in the specialty 26.00.01 – theory and history of culture)*. Ivano-Frankivsk: State Pedagogical University «Vasyl Stefanyk Precarpathian National University». [In Ukrainian].
- Pogrebnyak, M. M. (2009). *Dance «Modern» in artistic culture of XX century. (Thesis for the degree of the candidate of art studies in specialty 26.00.01 – theory and history of culture, art studies)*. Kyiv: Kyiv National University of Culture and Arts. [In Ukrainian].
- Chepalov, O. I. (2007). *Choreographic Theater of Western Europe of the twentieth century: monograph*. Kharkiv: KhDAK. [In Ukrainian].
- Sharikov, D. I. (2010). *Theory, history and practice of modern choreography: Genesis and classification of modern choreography – directions, styles, types: monograph*. Kyiv: International University, Institute of Television, Cinema and Theater, Department of Theater Arts. Kyiv: KMU. [In Ukrainian].
- Playbill of the theater. National Opera of Ukraine*. Retrieved from <https://www.opera.com.ua/afisha> [In Ukrainian].

Надійшла до редакції 13.11.2017 р.